

A Fővárosi Ítéltábla dr. Léhmann György ügyvéd által képviselt felperesnek a Sárvári Ügyvédi Iroda által képviselt alperes ellen szerződés részleges érvénytelenségének megállapítása iránt indított perében a Fővárosi Törvényszék 2013. május 2-án kelt 19.G.40.066/2013/11. számú ítélete ellen a felperes által benyújtott fellebbezés folytán indult másodfokú eljárásban - tárgyaláson kívül - meghozta az alábbi

í t é l e t e t:

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatja, és megállapítja, hogy a felek között 2006. július 7-én létrejött kölcsönszerződés III.4. pontja érvénytelen;
ezt meghaladóan a keresetet elutasítja.

Kötelezi az alperest, hogy a felperes teljes személyes költségmentességére tekintettel le nem rótt 36.000,- (Harminchatezer) Ft elsőfokú eljárási illetékből 18.000,- (Tizennyolcezer) Ft-ot, a 48.000,- (Negyvennyolcezer) Ft másodfokú eljárási illetékből 24.000,- (Huszonnégyezer) Ft-ot fizessen meg az államnak, az állami adóhatóság külön felhívására; megállapítja, hogy 18.000,- (Tizennyolcezer) Ft elsőfokú és 24.000,- (Huszonnégyezer) Ft másodfokú eljárási illetéket az állam visel.

Az első- és másodfokú eljárásban felmerült költségeiket a felek maguk viselik.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

I n d o k o l á s

Az elsőfokú bíróság által megállapított, a fellebbezés elbírálása szempontjából irányadó tényállás szerint a felperes mint adós és az alperes mint hitelező között 2006. július 7-én kölcsönszerződés jött létre, amelyben az alperes 95.685,- CHF-nek megfelelő forintösszegben kölcsön nyújtását vállalta a felperesnek, ingatlanvásárláshoz szükséges 14.500.000,- Ft finanszírozási igény kielégítése céljából. Kikötötték, hogy a kölcsön futamideje 216 hónap, a kölcsön éves kamatlába kamatperiódusonként változó, kamatperióduson belül állandó, induló mértéke 4,49 %, a kezelési költség ugyancsak változó, annak a szerződéskötéskori mértéke évi 1,5 %, a teljes hiteldíjmutatóé pedig 7,0464 %.

A kölcsönszerződés III.4. pontja kimondta, hogy az alperes a kölcsön ügyleti kamatlábát a kamatperiódus fordulónapján, késedelmi kamatát és a kezelési költséget az egyes évek fordulónapján jogosult egyoldalúan megváltoztatni. A kamatnak és a kezelési költségnek az adós számára kedvezőtlen változtatására akkor jogosult, ha a tőke- és pénzpiaci kamatlábak változása, a bank forrásköltségeinek a változása ezt szükségessé teszi. Az ügyleti kamatláb, késedelmi kamat és kezelési költség mértékének az adósra kedvezőtlen hatású módosításáról az adóst a kamat és kezelési költség változása időpontját megelőző 15. napig hirdetmény útján, a kamat és a kezelési költség egyéb változásáról a módosítás hatályba lépését követő hirdetményben értesíti.

A VIII.12. pontban a felperes kijelentette, hogy az alperes üzletszabályzata, hirdetménye rendelkezéseit megismerte, azokat magára nézve kötelezőnek ismerte el.

A VIII.13. pont úgy szövelt, hogy az üzletszabályzat és a hirdetmény mindenkor, a kölcsönszerződés fennállása alatt bekövetkező módosulásai a hirdetmény vonatkozásában minden külön jogcselekmény nélkül, az üzletszabályzat vonatkozásában pedig akkor válnak a szerződés részévé, ha annak tartalmát az adós kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta. Ráutaló magatartással történő elfogadásnak minősül, ha az érintett fél a megváltozott üzletszabályzattal szemben az írásbeli közléstől számított 15 napon belül kifogást írásban a bank felé nem tesz.

Az alperesnek a kölcsönszerződés megkötésekor hatályos üzletszabályzata 2.3. pontja szerint, amennyiben az alperes az üzletszabályzatot, hirdetményt, illetve ÁSZF-et egyoldalúan, az ügyfél számára kedvezőtlenül módosítja, a módosításról az ügyfelet annak hatályba lépését legalább 15 nappal megelőzően az ügyfélfogadásra nyitva álló helyiségeiben történő kifüggesztés útján értesíti. A 2.4. pont szerint, ha az ügyfél a tervezett módosítást nem fogadja el, a bank úgy tekinti, hogy a módosítás hatályba lépésének napjával a szerződést felmondta. Ebben az esetben a bank és az ügyfél kötelesek egymással haladéktalanul elszámolni, tartozásaikat megfizetni, illetve követeléseikről rendelkezni. Ha az ügyfél a módosítás ellen, annak hatályba lépése napjáig írásban nem tiltakozik, a bank úgy tekinti, hogy az ügyfél a módosítást elfogadta.

A felperes a kölcsönszerződést, annak minden oldalát két tanú jelenlétében aláírta. Mivel a felperes a kölcsönszerződésből eredő fizetési kötelezettségének nem tett eleget, azt az alperes 2010. február 9-én felmondta, követelése behajtása érdekében végrehajtási eljárást kezdeményezett.

A felperes a 2012. december 12-én benyújtott, a Ptk. 209. §-ára, 209/A. §-ára és a 93/13/EGK irányelv 3. cikk (1) bekezdésére, 6. cikkére alapított keresetében a felek közti kölcsönszerződésnek az alperes egyoldalú szerződésmódosítási jogával kapcsolatos III.4. pontja tisztességtelenségen alapuló érvénytelensége megállapítását kérte, és az érvénytelenség jogkövetkezményeként annak kimondását, hogy az érvénytelen feltétel a szerződés megkötésétől kezdődően nem jelent kötelezettséget az adós felperes számára. Kérte továbbá az alperes felmondó nyilatkozata érvénytelenségének megállapítását is.

A kikötés tisztességtelenségével kapcsolatban egyrészt a 2/2012. PK vélemény 6.

g) pontja szerint a szimmetria elvének sérelmére hivatkozott, miszerint a támadott kikötés indokolatlan és egyoldalú előnyt nyújt a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény számára, a fogyasztó hátrányára, mivel kizárja, hogy a fogyasztó javára bekövetkező feltételváltozás hatása a fogyasztó javára is érvényesítésre kerüljön.

Rámutatott továbbá arra, hogy a kikötés tisztességtelenségének vizsgálata ki kell terjedjen arra, hogy a nyújtandó szolgáltatáshoz kapcsolódó díjak változásainak okai, módja egyértelműen és érthetően került-e megfogalmazásra, és arra is, hogy a fogyasztó jogosult-e a szerződés felmondására. Hivatkozott a 18/1999. (II.5.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) 2. § d) pontja és a PK vélemény 6. f) pontja alapján a felmondhatóság elvének sérelmére is, hogy a kikötés tisztességtelenségéhez vezet az is, hogy nem került biztosításra a felperes felmondási joga.

A támadott kikötés tisztességtelenségével kapcsolatban hivatkozott a ténylegesség és az arányosság, valamint az átláthatóság elvének sérelmére is, hogy az oklistában meghatározott körülmények ténylegesen nem vagy nem a változásuk mértékében hatnak a kamatra, költségre, díjra, illetve hogy a fogyasztó nem láthatta előre, hogy milyen feltételek teljesülése esetén, milyen mértékben kerülhet sor további terhek rá történő áthárítására.

Állította azt is, hogy az alperesnek a kölcsön nyújtásával kapcsolatban forrásköltsége nem merült fel, ezért az egyoldalú szerződésmódosítási jog feltételei nem valósak, alaptalanok.

Álláspontja szerint továbbá a Ptk. 205/B. §-a szerint nem vált a felek közti szerződés részévé az alperes általános szerződési feltétele, üzletszabályzata, az a Ptk. 205. § (1)-(2) bekezdése, 217. § (1) bekezdése szerint létre nem jönnek tekintendő.

A kölcsönszerződést felmondó alperesi nyilatkozat érvénytelenségével kapcsolatban arra hivatkozott, hogy a keresetével támadott szerződési feltétel alapján az alperes a szerződés megkötése óta a törlesztőrészleteket emelte, és az így emelt összeget vette figyelembe a felmondásában megjelölt tartozás összegeként. A törlesztőrészlet emelését előidéző szerződési feltétel érvénytelensége esetén - az érvénytelenség jogkövetkezményeként - a felmondás is érvénytelen, mivel a semmis szerződési feltételhez nem fűződhet a célzott joghatás.

Az alperes az ellenkérelmében elsődlegesen a per megszüntetését, érdemben pedig a kereset elutasítását kérte.

Álláspontja szerint pergátló körülmény, hogy a keresettel azonos ténybeli alapon és ugyanazon jog érvényesítése végett a felperes végrehajtási eljárás megszüntetése iránti pert kezdeményezett, ezért a Pp. 157. § a) pontja, 130. § (1) bekezdés d) pontja alkalmazásának van helye.

Érdemben előadta, hogy a keresettel támadott szerződéses kikötés megfelelt az 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) szerződéskötéskor hatályos 210. § (3) bekezdésének, megfogalmazása világos és egyértelmű.

Vitatta a szimmetria elvének sérelmét is, hogy a felek közti szerződés kizárta a fogyasztóra kedvező módosítás alkalmazását, továbbá az átláthatóság és a felmondhatóság követelményének megsértése miatti tisztességtelenséget is. Rámutatott, hogy a szerződéskötéskor hatályos jogszabályok nem tartalmaztak

előírást az egyoldalú kamatmódosítás feltételeivel kapcsolatban, és arra is, hogy nem várható el banktól, hogy a kamatemelés pontos mértékét, kiszámításának módját előre jelezze.

Kifejtette, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás nem tekinthető a szokásos szerződéses gyakorlattól eltérőnek, ezért az alperest ezzel kapcsolatban külön tájékoztatási kötelezettség nem terhelte. Mivel a felperes nyilatkozott az alperesi üzletszabályzat, hirdetmény megismeréséről, elfogadásáról, azok a felek közti szerződés részévé váltak. Erre figyelemmel, az üzletszabályzat 2.4. pontjában a szerződésmódosítás esetére biztosított felmondási jog alapján nem sérült a felmondhatóság elve sem, továbbá azért sem, mert azt 2009. augusztus 1-jétől a Hpt. 210. § (5) bekezdése is biztosította.

Utalt arra is, hogy a Hpt. 2009. augusztus 1-jén, majd 2010. január 1-jén módosult 210. § (3) bekezdésére figyelemmel az üzletszabályzatát 2009. augusztus 1-jével, illetve 2010. május 10-étől módosította, és az egyoldalú szerződésmódosítás jogára részletes oklistát fogalmazott meg.

Állította azt is, hogy a devizaforrásnak állományszinten kell egyezést mutatnia, amelynek ellenőrzésére a jegybank jogosult.

Vitatta a felmondó nyilatkozat érvénytelenségét is. Rámutatott, hogy a szerződés felmondását a felperes súlyos szerződésszegése indokolta, a felmondó nyilatkozata akkor sem érvénytelen, ha abban - számítási hiba vagy rossz számadat miatt - a tartozás helytelen összegben szerepelt. Megjegyezte azt is, hogy a felperes nem állította, hogy a kölcsönszerződés felmondása alapjául szolgáló tartozása kizárólag a tisztességtelen kikötésen alapuló kamatemelések miatt állt volna elő, és azt sem, hogy az eredeti kamatfeltételek mellett szerződésszerűen teljesített volna.

Az elsőfokú bíróság a 2013. május 2-án kelt 19.G.40.066/2013/11. számú ítéletében a keresetet elutasította, és kötelezte a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 25.400,- Ft perköltséget. A felperes személyes költségmentessége folytán le nem rótt 36.000,- Ft eljárási illetékről úgy rendelkezett, hogy azt az állam viseli.

Határozata indokolásában rögzítette, hogy a felek között létrejött, a Ptk. 523. § (1)-(2) bekezdése szerinti bankkölcsön szerződés a Ptk. 685. § e) pontja szerint fogyasztói szerződésnek minősült. Leszögezte, hogy nem állt fenn a Pp. 130. § (1) bekezdés d) pontja, 157. § (1) bekezdés a) pontja szerint a per megszüntetésének feltétele, mivel a végrehajtás megszüntetése iránti perben előterjesztett kereset nem volt azonos a perbelivel.

A Ptk. 205. § (1)-(2) bekezdésére, 205/B. § (1) bekezdésére, 209. § (1)-(5) bekezdéseire, 209/A. § (2) bekezdésére, 239/A. § (1) bekezdésére és a Hpt. 210. § (3) bekezdésére hivatkozással megállapította, hogy a kölcsönszerződés 12. pontjára figyelemmel az alperes üzletszabályzata a felek közti szerződés részévé vált, az ettől eltérő felperesi hivatkozás alaptalan volt.

A támadott kikötés tisztességtelenségét érdemben vizsgálta, és arra a következtetésre jutott, hogy a felperes alaptalanul hivatkozott a felmondási jog hiányára és a szimmetria elvének sérelmére is. Osztotta az alperesnek az üzletszabályzat 2.4. pontjára alapított érvelését, miszerint abban a felmondási jog az egyoldalú szerződésmódosítás esetére biztosításra került. Utalt egyidejűleg arra

is, hogy 2009. augusztus 1. napjától jogszabály biztosította a felperes egyoldalú felmondási jogát. Amiatt nem találta helytállónak a szimmetria elvének sérelmére alapított kereseti hivatkozást, mert a perbeli szerződés nem zárta ki a felperes javára történő egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét.

A Hpt. 210. § (3) bekezdése tükrében megállapította, hogy a perbeli szerződés III.4. pontjában foglalt kikötés kimerítően és tételesen sorolta fel az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó körülményeket, a Hpt. rendelkezésén túl a 2/2012. (XII.10.) PK véleményben előírtaknak is megfelelt. A megfogalmazás egyértelmű és érthető, az okok objektív jellegűek, az alperesnek nincs módja azokat befolyásolni. A szükségesség előírásával az arányosságot is biztosította a kikötés, az átláthatóság pedig azért nem sérülhetett, mert kellő gondosság esetén a felperes felmérhette a kikötés kockázatát, hogy az ott rögzített körülmények hátrányos változása esetén a szerződéses kamat és kezelési költség módosítható.

Megjegyezte az elsőfokú bíróság, hogy nem volt jogszabályi előírás arra nézve, hogy az alperes előre és egzakt módon meghatározza, hogy mely körülmény, milyen mértékű változása, milyen szerződésmódosítást tesz a jövőben szükségessé.

Az elsőfokú bíróság a szerződés III.4. pontjának érvénytelenségével kapcsolatos kereset alaptalansága miatt elutasította a felmondó nyilatkozat érvénytelenségének megállapítása iránti keresetet is.

Az ítélettel szemben a felperes nyújtott be fellebbezést, amelyben annak megváltoztatásával a keresete szerinti döntés meghozatalát kérte.

Arra hivatkozott, hogy az elsőfokú ítélet azért megalapozatlan, mert a keresettel támadott szerződéses rendelkezés tisztességtelensége a 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény és az Európai Bíróság C-397/11., C-472/10., C-427/11. számú ügyekben meghozott döntései szerint volt vizsgálendő. Az elsőfokú bíróságnak hivatalból is észlelnie kellett a bizonyítékok alapján megállapítható érvénytelenséget.

A felperes a kölcsönszerződés III.4. pontjának érvénytelenségét kérte megállapítani a Ptk. 205/A. §-a, 205/B. §-a, 209. §-a, 209/A. §-a, a Hpt. 210. §-a, a Kormányrendelet 2. § d) pontja alapján, és hivatkozott a 2/2011. (XII. 12.) és a 2/2012. (XII. 10.) PK véleményekre, valamint az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárásban hozott döntéseire is, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás jogának kikötése esetén azt kell vizsgálni, hogy a nyújtandó szolgáltatáshoz kapcsolódó díjak változásainak okai vagy módja egyértelműen és érthetően került-e megfogalmazásra, illetve hogy a fogyasztó jogosult-e a szerződés felmondására.

Az elsőfokú bíróság azonban a megjelölt jogszabályi előírásoknak és a bírósági gyakorlat által támasztott elvárásoknak nem tett eleget, tévedett akkor is, amikor azt állapította meg, hogy az alperesi üzletszabályzat részévé vált a felek közti szerződésnek.

A 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény 6. f) pontja szerint tisztességtelennek volt tekintendő a keresettel támadott kikötés, mert nem került biztosításra az egyoldalú szerződésmódosítás esetére a fogyasztót megillető felmondási jog, sem az általános szerződési feltételek között, sem jogszabályban. Az érvénytelenségi ok vizsgálatakor nem volt alkalmazható a Hpt. 2009. augusztus 1. napjától hatályos

rendelkezése.

Az elsőfokú ítéletnek a szerződéses kikötés egyértelműségével, a szerződésmódosítási okok tételeességével, objektív jellegével és a szimmetria elvének érvényesülésével kapcsolatos megállapítása is téves, nem tekinthető megfelelően indokoltnak sem. Utalást sem tartalmaz arra, hogy az elsőfokú bíróság a PK vélemény tartalma szerinti vizsgálatot elvégezte.

Az alperes fellebbezési ellenkérelmet nem nyújtott be.

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú ítélet elleni jogorvoslati kérelmet a Pp. 256/A. § (1) bekezdés f) pontja alapján tárgyaláson kívül bírálta el.

Megállapította, hogy a felperes fellebbezése részben - a szerződéses feltétel érvénytelenségének megállapítása iránti kereset elutasító rendelkezésével szemben - alapos.

Az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg a tényállást, azonban abból téves jogi következtetést vont le a per tárgyát képező szerződéses rendelkezés, az alperest megillető egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelensége tekintetében.

A Fővárosi Ítéltábla a fellebbezéssel kapcsolatban elsőként arra mutat rá, hogy az elsőfokú bíróság a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel és a kialakult bírói gyakorlattal összhangban jutott arra a következtetésre, hogy az alperes üzletszabályzata a Ptk. 205/B. § (1) bekezdése szerint - a megismerhetővé tétellel és elfogadással - részévé vált a felek közti szerződésnek.

A Hpt. szerződéskötéskor hatályos 210. § (3) bekezdése úgy szolt, hogy a kamatot, díjat vagy egyéb szerződési feltételt csak akkor lehet egyoldalúan, az ügyfél számára kedvezőtlenül módosítani, ha a szerződés ezt - külön pontban - a pénzügyi intézmény számára meghatározott feltételek, illetve körülmények esetére egyértelműen lehetővé teszi.

Egységes a bírói gyakorlat abban, hogy jogszabályban, a Hpt. 210. § (3) bekezdésében lehetővé tett egyoldalú szerződésmódosítási joggal kapcsolatban nem terheli az általános szerződési feltételt alkalmazó felet külön figyelemfelhívási és tájékoztatási kötelezettség. A pénzügyi intézményt megillető egyoldalú szerződésmódosítás lehetősége nem tekinthető a Ptk. 205/B. § (2) bekezdésében nevesített, szokásos szerződési gyakorlattól vagy a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől eltérő szerződési feltételnek (EBH 2012/G.4.).

Rámutat a fellebbezéssel kapcsolatban arra is a Fővárosi Ítéltábla, hogy akkor köteles a bíróság vizsgálni valamely kikötés tisztességtelen jellegét, amennyiben rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek.

Akkor köteles hivatalból észlelni valamely általános szerződési feltétel érvénytelenségét, ha az a rendelkezésére álló bizonyítékok alapján megállapítható. A bíróság a semmisség megállapíthatósága érdekében hivatalból bizonyítást nem folytathat le (3/2011. PK vélemény 2. pontjának indokolása, Európai Unió Bírósága C-243/08. ügyben hozott döntése, 2/2012. (XII.10.) PK vélemény 9. a) pont, 2/2010.

(VI.28.) PK vélemény 4. a) pont).

Rögzíti a másodfokú bíróság, hogy nem volt vitás a perben az, hogy a perbeli kölcsönszerződés a Ptk. 685. § e) pontja szerint fogyasztói szerződésnek minősült, és az sem, hogy annak feltételei egyedi megtárgyalására nem került sor.

A Hpt. 210. § (3) bekezdésében foglalt törvényi felhatalmazás keretjellege folytán, az annak tartalmát kitöltő, egyedileg meg nem tárgyalt szerződéses rendelkezés tisztességtelensége, az alperest megillető egyoldalú szerződésmódosítás tartalma a Ptk. 209. §-a szerint vizsgálható és a kereset szerint vizsgálendő volt.

Leszögezi továbbá, hogy a szerződés - akár részleges - érvénytelensége az egységes bírói gyakorlatnak megfelelően, a szerződéskötéskor fennálló körülmények alapján volt vizsgálendő, és azt is, hogy az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelen jellegét attól függetlenül kellett vizsgálni, hogy azt az alperes ténylegesen alkalmazta-e, illetve hogy hatályos-e (2/2012. (XII.10.) PK vélemény 9. b) pont).

A Ptk. szerződéskötéskor hatályos 209. § (1) bekezdése szerint tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg.

A (2) bekezdés szerint a feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát.

A (3) bekezdés szerint külön jogszabály meghatározhatja azokat a feltételeket, amelyek a fogyasztói szerződésben tisztességtelennek minősülnek, vagy amelyeket az ellenkező bizonyításáig tisztességtelennek kell tekinteni.

A másodfokú bíróság rámutat arra, hogy - a bírósági gyakorlat számára iránymutatást jelentő 2/2011. PK véleményben foglaltak szerint - a Ptk. a tisztességtelenség megállapításának két módját ismeri. Egyrészt a bíróság mérlegelésére bízta azt, másrészt a Kormányrendelet (és a Ptk. 2009. május 22-étől hatályos 209. § (4) bekezdése) az, ami tisztességtelennek minősülő feltételeket nevesít. A bírói mérlegelés alapján elbírálandó esetekben figyelemmel kell lenni a szerződésekre vonatkozó diszpozitív szabályokra, amelyek a szerződő felek egyensúlyára, a szerződési kockázatok, jogok és kötelezettségek kiegyensúlyozott elosztásának elveire épülnek. A bíróságnak a Ptk. 209. § (2) bekezdése szerinti mérlegelése során - a jóhiszeműség és a tisztesség objektív kötelmi jogi kategóriájának mércéjén keresztül, a szerződés megkötésére vezető körülményeknek, a kikötött szolgáltatás természetének, az érintett feltételnek más szerződéses feltételekkel való kapcsolatának vizsgálatával - abban kell állást foglalnia és azt megállapítania, hogy az adott esetben a szerződési feltétel

támasztója a másik fél hátrányára egyoldalúan és indokolatlanul előidézett-e egyenlőtlenséget a szerződéses jogokban és kötelezettségekben.

A jogalkotó ugyanakkor - a tisztességtelenségnek a jóhiszeműség és a tisztesség követelményrendszerén keresztül történő megállapítása mellett, kizárva a bírói mérlegelést -

meghatározott olyan konkrét feltételeket is, amelyek a fogyasztói szerződésben tisztességtelennek minősülnek. A Kormányrendelet az, amely - a Ptk. 209. § (3) bekezdésében megjelölt külön jogszabályként - olyan szerződési feltételeket nevesít, amelyek minden esetben tisztességtelennek minősülnek (1. §), ezen kívül felsorol olyan szerződési feltételeket is, amelyek nem feltétlenül, hanem az ellenkező bizonyításáig minősülnek tisztességtelennek (2. §). Ez azt is jelenti, hogy a Kormányrendelet 1. §-ában felsorolt okok valamelyike miatt tisztességtelennek minősülő kikötés esetén nem szükséges vizsgálni a Ptk. 209. § (2) bekezdésében felsorolt további körülményeket, a 2. § alá tartozó esetben pedig a feltételt támasztó félre hárul annak bizonyítása, hogy a kikötés nem esik a Ptk. 209. § (1) bekezdésének hatálya alá.

A Kormányrendelet 2. § d) pontja szerint a fogyasztói szerződésben az ellenkező bizonyításáig tisztességtelennek kell tekinteni azt a szerződési feltételt, amely lehetővé teszi, hogy a fogyasztóval szerződő fél a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos ok nélkül módosítsa, különösen, hogy a szerződésben megállapított pénzügyi ellenszolgáltatás mértékét megemelje, vagy lehetővé teszi, hogy a fogyasztóval szerződő fél a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos okkal módosítsa, ha ilyen esetben a fogyasztó nem jogosult a szerződéstől azonnali hatállyal elállni, vagy azt felmondani.

Mivel a perbeli szerződés megkötését követően, 2010. december 18-án hatályba lépett, a szerződésben előírt kamat egyoldalú módosításának feltételeiről szóló 275/2010. (XII.15.) Korm. rendelet a kamat ügyfél számára kedvezőtlen módosításának okait lényegében a perbeli szerződéses kikötéssel egyezően szabályozza, a kamat mértékére ténylegesen hatást gyakorló, a fogyasztóval szerződő fél számára a szerződés egyoldalú módosítását lehetővé tevő alapos oknak voltak tekintendők a szerződés III.4. pontjában megjelölt feltételek. Ugyanakkor az a tény, hogy a szerződésmódosításnak alapos okai lehetségesek, egyben nem jelentette azt is, hogy az egyoldalú szerződésmódosítással kapcsolatos kikötés egyéb okból nem tisztességtelen.

A Fővárosi Ítéltábla rögzíti, hogy a felperes a keresete alapjául kifejtettek szerint az elsőfokú eljárás során több körülményre alapította a támadott kikötés, a perbeli szerződésben kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségét. Hivatkozott a felmondási jog sérelmére, a szimmetria elvének megsértésére, továbbá az ellenőrizhetőség, az átláthatóság hiányára is.

A jogalkalmazás számára - a Hpt. korábban hatályos szabályai szerint elbírálandó jogvitákban is - az iránymutatást jelentő 2/2012. (XII.10.) PK vélemény a pénzügyi intézmény által fogyasztói szerződés esetén alkalmazott egyoldalú

szerződésmódosítási jog tisztességtelensége a vizsgálat során irányadó.

A PK vélemény 6. f) és g) pontjai értelmében tisztességtelennek minősül az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés, ha a szerződésmódosítás esetére nem biztosítja a fogyasztó számára a felmondás jogát (felmondhatóság elve), továbbá akkor is, ha kizárja, hogy a fogyasztó javára bekövetkező feltételváltozás hatása a fogyasztó javára érvényesítésre kerüljön (szimmetria elve).

A másodfokú bíróság osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját a felmondhatósággal kapcsolatban. Az elsőfokú bíróság a felek közti szerződés részévé vált üzletszabályzat 2.4. pontjában foglaltakra figyelemmel megalapozottan foglalt állást úgy, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás esetére biztosított volt a fogyasztó felperes felmondási joga, ennél fogva a kikötés tisztességtelensége a Kormányrendelet 2. § d) pontja és - a PK vélemény 6. f) pontja szerint - a Ptk. 209. § (1) bekezdése alapján nem volt megállapítható.

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróságnak a szimmetria elvével kapcsolatban kifejtett álláspontjával és az ebben a körben levont jogi következtetésével nem értett egyet.

A szimmetria követelménye az egyoldalú szerződésmódosítási jog esetén ugyanis azt jelenti, hogy a fogyasztó terhére történő egyoldalú szerződésmódosítás lehetősége csak akkor tisztességes, ha nem csak a fogyasztó hátrányára történő körülményváltozás hatásának áthárítását teszi lehetővé, hanem egyidejűleg kötelezettségként kezeli a fogyasztó javára történő körülményváltozás esetén annak a fogyasztó javára való érvényesítését is, az arányosság elve érvényre juttatása mellett. Ellenkező esetben a szerződéskötéskor kialakult helyzet felbomlik (2/2012. (XII.10. PK vélemény 6. g) pont indokolása).

A szimmetria elvének az a szerződéses szabályozás tesz eleget, amely kifejezetten rögzíti, ezáltal biztosítja a fogyasztók javára történő szerződésmódosítást is.

Szerződéses jogviszonyokban nem jelenti a szimmetria elvének érvényre juttatását az, ha valamely szerződés nem zárja ki, azaz külön rendelkezéssel nem hárítja el a fogyasztó javára való módosítást. A követelmény teljesítésének egyedül az felel meg, ha kifejezetten biztosított az egyoldalú szerződésmódosítás okainak ez irányú változásakor a fogyasztó javára való szerződésmódosítás is.

A perbeli szerződés esetén tény, hogy az egyoldalú módosítási jog szerződéses rendelkezései nem írták elő az alperes kötelezettségeként, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás alapjául felsorolt okok felperesre kedvező változása következményeit levonja, és a kamat (kezelési költség) mértékét ennek megfelelően határozza meg. Ez egyben azt is jelenti, hogy a szabályozási hiány miatt a felperes nem is alapíthatott jogot a számára kedvező irányú körülményváltozásokra. Mindez a Ptk. szerződéssel kapcsolatos szabályai szerint, a Ptk. 198. § (1) bekezdése és a 200. § (1) bekezdése alapján azt eredményezi, hogy kizárásra került a felperes javára történő módosítás lehetősége.

A Fővárosi Ítéltábla ezért arra a következtetésre jutott, hogy a keresettel támadott kikötés a szimmetria elvébe ütközött, mivel nem biztosította a fogyasztó felperes

javára bekövetkező körülményváltozásokra alapított szerződésmódosítást, a kamat (kezelési költség) számára kedvező irányú változtatását. Megállapította, hogy ezáltal a keresettel támadott szerződéses feltétel az alperes javára indokolatlan és egyoldalú előnyt biztosított, egyúttal a felperes terhére indokolatlan és egyoldalú hátrányt idézett elő, a szerződésből eredő jogok, kötelezettségek egyensúlyának a jóhiszeműség és a tisztesség követelményébe ütköző eltolódását eredményezte.

A másodfokú bíróság osztotta a felperes érvelését az egyoldalú szerződésmódosítási jog további okból való tisztességtelenségével kapcsolatban is. Megalapozottan hivatkozott a felperes az egyoldalú szerződésmódosítási jog perbeli szabályozásának ellenőrizhetetlenségére, átláthatatlanságára is.

Az egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó egyedi rendelkezés akkor tekinthető tisztességesnek, ha szabályozási tartalmánál fogva lehetővé teszi annak előrelátását, kalkulációját, illetve ellenőrzését és egyben számonkérhetőségét, hogy milyen feltételek teljesülése esetén, milyen mértékben kerülhet sor további terhek fogyasztóra történő áthárítására. Mindez a tisztességesség magától értetődő, közvetlenül a Ptk. 209. § (1) bekezdésén alapuló sajátja és követelménye.

A PK vélemény 6. e) pontjának indokolása azt tartalmazza, hogy a bankok például akkor tudnak eleget tenni az átláthatóság követelményének, ha pontosan meghatározzák a szerződésben, hogy mit tekintenek irányadó referencia kamatnak, illetve milyen képletet alkalmaznak a kamat, a költség és a díj módosításával összefüggésben, ha megjelölik, hogy milyen időközönként vizsgálják felül a kamatlábat (kamatperiódus), ha meghatározzák azt a legkisebb kiigazítási értéket, amely alatt nem módosíthatják a kamatokat, sem a fogyasztó hátrányára, sem pedig az előnyére.

A perbeli szerződéses feltételben alkalmazott kikötések, a „tőke- és pénzpiaci kamatlábak”, valamint a „bank forrásköltségeinek változása” kitételek általánosak, teljes egészében nélkülözik a konkrét, megragadható megfogalmazást. A rendelkezés megfelelő és szükséges korlátok nélkül biztosít az alperesnek egyoldalú szerződésmódosítási jogot, ennél fogva átláthatatlan, ellenőrizhetetlen és számonkérésre alkalmatlan.

Szerződéses jogviszonyban nyilvánvalóan megengedhetetlen, hogy a mellérendeltségben álló felek egyike korlátok nélkül gyakorolhasson valamely kivételes - a Hpt. 210. § (3) bekezdésén nyugvó - egyoldalú hatalmasságot, úgy, hogy a másik szerződő fél számára az egyoldalú szerződésmódosítási jog számonkérése, ellenőrzése sem biztosított.

Utal arra is a másodfokú bíróság, hogy egyik feltétel sem tekinthető - sem a tőke- és pénzpiaci kamatláb, sem pedig a bank forrásköltsége - egyértelműnek, egyetlen, egzakt mutatót takaró megfogalmazásnak, ennél fogva egyedül az alperes belátásán múlt, hogy a szerződésben rögzített feltétel alatt pontosan mit értett, azt miként alkalmazta, hogy pontosan mikor, milyen időtávlatban kialakult tőke- és pénzpiaci mutatót és értéket vett számba. Nem állapítható meg más az alperes forrásköltségei tekintetében sem.

Azonban a Kormányrendelet 1. § (1) bekezdés a) pontja kifejezetten tiltja és tisztességtelennek minősíti a fogyasztói szerződésben alkalmazott szerződési feltételt, amely egyoldalúan jogosítja a fogyasztóval szerződő felet a szerződés bármely feltételének értelmezésére.

A Fővárosi Ítéltábla ezért arra a következtetésre jutott, hogy a keresettel támadott, az egyoldalú szerződésmódosítással kapcsolatos kikötés ellenőrizhetetlen, a számonkérésre alkalmatlan, a szükséges feltételeket és korlátokat rögzítő szabályozás hiányában az alperes javára indokolatlan és egyoldalú előnyt biztosított, egyúttal a felperes terhére indokolatlan és egyoldalú hátrányt idézett elő, a szerződésből eredő jogok, kötelezettségek egyensúlyának a jóhiszeműség és a tisztesség követelményébe ütköző eltolódását eredményezte, továbbá a Kormányrendelet 1. § (1) bekezdés a) pontja szerint is tisztességtelennek volt tekintendő.

A per tárgyát képező kikötés a Ptk. 209. § (1) bekezdése szerint tisztességtelennek minősült, annak jogkövetkezménye a Ptk. 209/A. § (2) bekezdése szerint a - relatív - semmisség volt.

Mindezekre tekintettel a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján megváltoztatta, és a Ptk. 239/A. § (1) bekezdését, 239. § (2) bekezdését is szem előtt tartva a kereset szerint megállapította a felek közti szerződés egyoldalú szerződésmódosítási joggal kapcsolatos III.4. pontjának semmisségét; ezt meghaladóan a keresetet elutasította az alábbiak szerint.

A kikötés érvénytelenségének alapvető jogkövetkezménye az, hogy arra jogot alapítani nem lehet, a semmis kikötés nem vált ki joghatást. A szerződés a kikötés mellőzésével egyebekben változatlanul köti a feleket, figyelemmel arra is, hogy az érvénytelen szerződéses feltétel nélkül is teljesíthető (1/2010. (VI. 28.) PK vélemény 2. pont, 2/2012. (XII.10.) PK vélemény 8. a) pont). Ezért a Pp. 123. §-ában foglalt konjunktív feltételek hiányában a rendelkező rész szerint határozott az érvénytelenség keresetben alkalmazni kért jogkövetkezményéről.

Önmagában a - jól körülhatárolható, a szerződésen alapuló fizetési kötelezettség valamely összetevőjét érintő - III. 4. pontban foglalt rendelkezés érvénytelensége nem eredményezte a szerződést megszüntető alperesi nyilatkozat semmisségét.

A másodfokú bíróság a Pp. 239. §-a szerint alkalmazandó Pp. 81. § (1) bekezdése szerint rendelkezett az első- és másodfokú eljárásban felmerült perköltség viseléséről; a felperes személyes költségmentessége folytán le nem rótt kereseti és fellebbezési eljárási illeték tekintetében a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdésére, 14. §-ára is figyelemmel.

Budapest, 2014. év január hó 28. napján

. Mika Ágnes s.k.
a tanács elnöke

. Gáspár Mónika s.k.
előadó bíró

Dr. Kurucz Zsuzsánna s.k.
bíró

A kiadmány hitelül:

bíróági tisztviselő